

СОЦІАЛЬНА МОБІЛІЗАЦІЯ ГРОМАД ЧЕРКАЩИНИ

Досвід співпраці з Проектом Європейського Союзу
та Програми Розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»

Соціальна мобілізація громад Черкащини
Черкаси: 2010 – 36 с.

Це видання підготовлено за фінансової підтримки проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується й впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні. Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання та не обов'язково відображають погляди міжнародних донорів проекту.

За редакцією: Наталі Белюкіної, Маїни Кулик,
Наталі Борисюк, Ольги Бреус.

Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» було започатковано у вересні 2007 року. Проект має на меті сприяти сталому соціально-економічному розвитку на місцевому рівні шляхом підтримки та співфінансування громадських ініціатив у всіх областях України й Автономній Республіці Крим. В основі Проекту лежить підхід *«розвиток, орієнтований на громаду»*. Він передбачає, що місцеві громади, органи місцевої виконавчої влади та самоврядування спільно визначатимуть пріоритети розвитку своїх територій, спільно плануватимуть та реалізовуватимуть заходи для забезпечення сталого розвитку свого села, селища чи міста. Ініціативу фінансує Європейська Комісія в рамках програми технічної допомоги ЄС і співфінансує та впроваджує Програма розвитку ООН в Україні за підтримки Уряду України.

Читайте більше про діяльність проекту на веб-сайті:
www.cba.org.ua

Шановний читачу!

Це видання є результатом роботи команди людей, які були залучені до спільного впровадження проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» в Черкаській області. За нашим задумом, у виданні має бути інформація не тільки про спільні досягнення та отриманий досвід, але й інформація, яка стане у пригоді будь-якій місцевій громаді, враховуючи опис основних проблем та негараздів з якими зіткнулися виконавці проекту.

Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» – це соціальний проект. Основною його метою є створити умови за яких сільські мешканці та мешканці малих міст зможуть спробувати, використовуючи механізми та інструменти технології соціальної мобілізації, покращувати життя своєї громади, спираючись на кращі традиції європейської демократії та принципи європейського самоврядування. Саме тому ми назвали наше видання «Соціальна мобілізація громад Черкащини: досвід співпраці з Проектом Європейського Союзу та Програми Розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду».

- Визначення терміну «Соціальна мобілізація» в літературі:
«Соціальна мобілізація – це зміна способу мислення людей. Процес, у якому старі погляди щодо соціально-економічного устрою та психологічні установки поступово стираються чи руйнуються, а люди стають відкритими для сприйняття нових моделей соціалізації та поведінки». (Karl Deustch, 1963)
- «Соціальна мобілізація – це розкриття людського потенціалу. Процес використання прихованого потенціалу та бажання людей допомогти собі самостійно». (Khan, 1999)
- «Процес використання прихованої людської енергії для колективної діяльності». (Bagua, 2001)

У сучасному контексті соціальна мобілізація спрямована на розкриття прихованого потенціалу людей.

Ми робимо припущення, що люди бажають та мають потенціал для того, щоб робити багато речей самостійно за для покращення свого добробуту, добробуту своїх сімей та своєї громади.

Основним підходом, який використовував проект є те, що людям потрібне соціально-технічне керівництво для розкриття їх потенціалу. Таке керівництво є важливим для того, щоб:

- **організуватися** – для об'єднання ресурсів/зусиль, скорочення накладних витрат, досягнення ефективного виробництва тощо;
- **виявити талановитих лідерів/активістів/кадрів** серед членів громади. Тільки ці кадри (а не люди зовні) здатні розкрити бажання та прихований потенціал людей громади;
- **зробити оцінку** визначених можливостей та потреб у контексті здатності, бажання людей, рівності, сталості, необхідних ресурсів та наявності ресурсів (внутрішніх і зовнішніх);
- **визначити пріоритети та розставити акценти** щодо того, які саме потреби та можливості люди бажають реалізовувати;
- **організувати**, зробити безпечним та полегшити надходження необхідних ресурсів до громади;
- **здійснювати моніторинг, лобіювати та встановлювати зв'язки** між громадами та іншими органами чи організаціями (урядом, місцевою владою, приватним сектором, НГО та донорами).

Маємо надію, що наша спільна діяльність створила історії успіху, які стануть прикладом для всіх місцевих громад та нададуть поштовх для впровадження методології соціальної мобілізації громад у їх повсякденну практику життя.

Хочемо висловити особливу подяку всім, хто долучився до документування досвіду реалізації Проекту у Черкаській області.

Шановні друзі!

Черкащина – це сучасний, інвестиційно привабливий регіон. Переконаний, кожен, хто ознайомиться з матеріалами даного видання, пересвідчиться у потужному економічному потенціалі та перспективах розвитку регіону.

Сьогодні, коли важливою складовою вибору нашої держави є інтеграція в Європейську спільноту, важко переоцінити значимість досвіду, який ми отримали при впровадженні на Черкащині міжнародного проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду». Реалізація ініціатив в черговий раз засвідчила, що у нашому краї живуть талановиті, працьовиті та активні люди. Місцеві громади довели спроможність самостійно та ефективно вирішувати ряд суспільно важливих проблем спільними зусиллями, об'єднавши можливості та кошти з різних джерел фінансування.

Значні досягнення останніх років та авторитет громад дозволили Черкащині успішно співпрацювати з міжнародними донорами, брати участь у програмах міжнародної технічної допомоги та програмах розвитку, що фінансуються установами Європейського Союзу.

Саме такий досвід допоміг Черкащині гідно презентувати свій потенціал і під час реалізації Проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», найважливішим аспектом якого став розширений формат співпраці на різних рівнях. Такий підхід підвищив роль місцевого самоврядування, дозволив мобілізувати зусилля місцевих громад на вирішення проблем та налагодження співпраці з інвесторами.

Успішне завершення проекту означає не просто створення соціальної інфраструктури регіону, а набагато більше – готовність Черкаської області брати участь у масштабних проектах міжнародного рівня і гідно виконувати взяті зобов'язання.

С.Б. Тулуб, голова облдержадміністрації

Шановний читачу!

Приймаючи рішення щодо участі Черкащини в реалізації проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», ми були переконані в успішності цієї справи.

Розпочинаючи впровадження даного Проекту ми, в першу чергу, ставили перед собою мету залучити наші сільські громади до участі у визначенні та розв'язанні їхніх найбільш актуальних проблем. Адже саме громада має визначати проблему, розробити і виконати мікропроект, здійснити контроль за цільовим використання коштів, забезпечити подальше збереження та функціонування відновлених об'єктів соціальної та комунальної інфраструктури.

За час реалізації Проекту в нашій області у громадські організації об'єдналися 42 громади, члени яких активно попрацювали над покращенням рівня життя в своїх населених пунктах. За їхньої безпосередньої участі було здійснено реконструкцію вуличного освітлення, прокладено та відновлено водогони, проведено ремонти в сільських школах та лікувальних закладах. Громада не лише змогла зібрати кошти у розмірі 5% від вартості проекту, а взяла на себе відповідальність за виконання робіт.

Обласна рада завжди підтримувала ініціативу громад, свідченням цього є прийняття обласної цільової програми «Впровадження в Черкаській області проекту Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) та Європейського Союзу (ЄС) «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» на 2009-2010 роки».

Впевнений, що це лише перші кроки спільної співпраці обласної влади, місцевої громади та міжнародного донора. Дякую Європейській Комісії та Програмі розвитку ООН за надану фінансову допомогу, менеджерам Проекту за допомогу та підтримку, і, звичайно, нашим громадам за активність та відповідальність.

Володимир Гресь, голова обласної ради

РАЗОМ ДІЄВІШЕ

Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» розрахований на розвиток обраних малих територій. Такий пріоритет вибрано не випадково – низький рівень життя на цих територіях характеризується не тільки низькими доходами, а й незадовільним станом базової соціальної інфраструктури, низькою якістю надання медичних та освітніх послуг, проблемами з доступом до якісної питної води та ін.

Світовий досвід демонструє, що розв'язання цих проблем тісно пов'язане з такими аспектами, як делегування своїх повноважень та активне залучення самих громад до вирішення власних проблем. А головне, надати людям можливість самим визначати пріоритетні напрямки власного розвитку.

Досвід Європейської Комісії має багато пілотних моделей проектів сталого регіонального та місцевого розвитку. Стандартного підходу «згори донизу» недостатньо для швидкого та ефективного розв'язання нагальних потреб малозабезпеченого населення.

На противагу цьому підхід, орієнтований на громаду, запропонований ПРООН в Україні, довів ефективність та економічність децентралізованого підходу у досягненні соціальних цілей.

Узагальнивши досвід від реалізації попередніх проектів, ПРООН в Україні розробила комплексний метод у розвитку територій за принципом «знизу догори», який отримав своє вираження в Проекті «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду».

Головною метою проекту є створення сприятливого середовища для забезпечення довготривалого соціально-економічного та громадського розвитку на місцевому рівні шляхом підтримки місцевого самоврядування та активізації

ініціатив громади, що сприятиме демократичному розвитку та досягненню Україною Цілей Розвитку Тисячоліття.

Проект підтримує пілотні сільські громади у вирішенні найважливіших потреб їх розвитку, допомагаючи їм у самоорганізації, розбудові їх потенціалу та впровадженні невеликих за обсягом громадських ініціатив (мікро-проектів) у наступних пріоритетних сферах:

охорона здоров'я

*(підтримка мережі фельдшерсько-акушерських пунктів);
навколишнє природне середовище
(утилізація відходів, знешкодження запасів пестицидів
тощо);*

енергозбереження

*(енергозберігаючі заходи, збільшення використання
відновних джерел енергії тощо);*

комунальне водопостачання

*(ремонт та будівництво систем водопостачання та
водовідведення)*

шкільний транспорт

(подолання ізоляваності у сільській місцевості).

Стратегія впровадження проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»

Стратегією впровадження проекту визначено:

I. Створення допоміжної структури для прийняття рішень та контролю за їх виконанням за участю громадськості:

– **на місцевому рівні:**

організації громад офіційно зареєстровані в Україні у будь-якій з нижче перелічених форм:

- 1) організація співвласників багатопверхових будинків;
- 2) орган самоорганізації населення;
- 3) об'єднання громадян (громадські, благодійні організації);
- 4) кооператив.

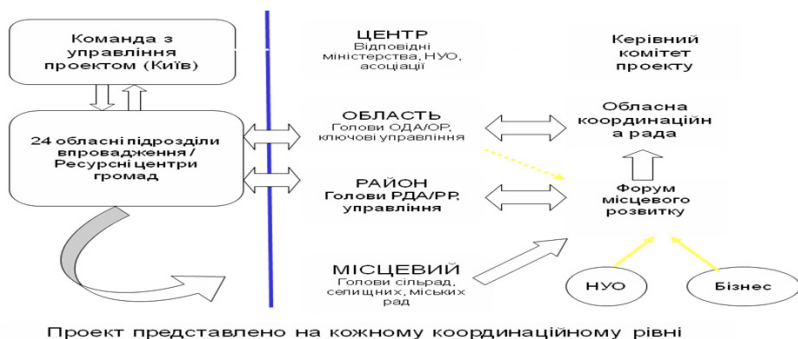
– на районному рівні:

1. Форуми Місцевого Розвитку – створюються розпорядженням голови районної державної адміністрації. До складу Форуму входять усі зацікавлені у реалізації проекту сторони. Форум є дискусійним майданчиком, що приймає рішення та контролює їх виконання на прозорій демократичній основі.
2. Районний ресурсний центр громад – створюється розпорядженням голови районної державної адміністрації, працює відповідно до положення та регламенту. Він виконує консультативно-дорадчу та інформаційну функцію для всіх учасників проекту та зацікавлених представників інших громад, що не увійшли до складу його учасників. Підтримує тісний зв'язок з обласним підрозділом впровадження проекту. Усі ці структури утримуються за рахунок місцевих ресурсів.

– на обласному рівні:

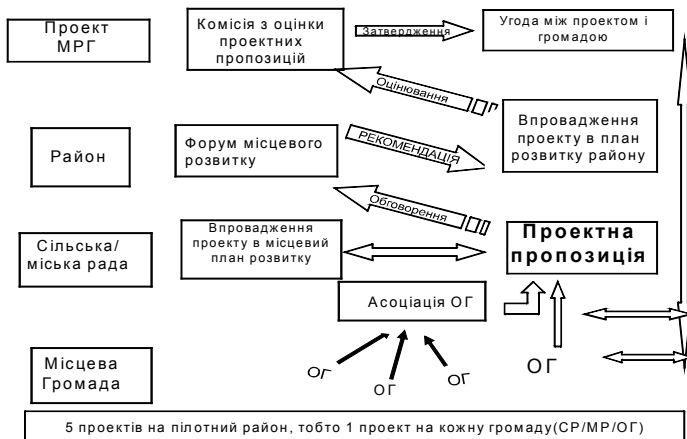
1. Обласна координаційна рада проекту створюється спільним розпорядженням голови обласної державної адміністрації та обласної ради. Діє відповідно до Положення. До складу ради входять представники всіх рівнів учасників проекту.
2. Обласний підрозділ впровадження проекту. Усі ці структури створюються та утримуються на партнерських засадах за рахунок коштів Проекту та обласного бюджету.

– на національному рівні:
Керівний комітет проекту

II. Запровадження спільного планування та спільного

Процедура планування та затвердження проекту громади

III. Розбудова спроможності через участь у тренінгах, навчальних семінарах, засідання Форуму місцевого розвитку.

IV. Отримання грантів для реалізації ініціатив місцевого розвитку.

Тендер проводиться на місцевому / регіональному рівні

Контроль за якістю та оцінка результативності відбуватиметься на кожному з етапів

V. Документування та розповсюдження досвіду громад.

Як це відбувалося в Черкаській області

Проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» розпочав свою діяльність у Черкаській області 28 серпня 2008 року з підписання тристоронньої угоди про співпрацю. Під час презентації Проекту представникам районних органів влади було запропоновано подати заявки на участь у процедурі відбору районів-учасників проекту. Необхідно відмітити високий рівень зацікавленості представників районних органів влади. Усі 20 районів Черкаської області подали заявки на участь у проекті. Критеріями відбору районів були наступні:

1. Низький рівень соціально-економічного розвитку району (за інформацією Управління економіки облдержадміністрації).

2. Низький рівень забезпечення водопостачанням (*% населення без водопостачання і/або якісної питної води*).
3. Незадовільний рівень доступу до якісних послуг первинної медичної допомоги (*кількість громад без фельдшерсько-акушерських пунктів, стан існуючої мережі фельдшерсько-акушерських пунктів*).
4. Екологічний стан у районі.
5. Енергетичні втрати/потенціал енергозбереження (*потреба у поліпшенні комунальної інфраструктури*).
6. Віддаленість школи (*кількість дітей, які потребують у транспортуванні до школи*).
7. Бажання надавати організаційно-технічну допомогу (*призначення контактної особи, сприяння передачі в експлуатацію завершених проектів тощо*).
8. Гарантії співфінансування ініціатив громад за кошти місцевого бюджету.
9. Потенціал для демонстрації результатів роботи.

Таким чином, в результаті вивчення наданих районами заявок та інформації, що надійшла від Управління економіки Черкаської облдержадміністрації, були визначені 8 пілотних районів та 4 резервні. А саме: Уманський, Канівський, Кам'янський, Городищенський, Звенигородський, Шполянський, Чигиринський та Тальнівський. Серед 4 районів, що увійшли до резервного списку: Смілянський, Черкаський, Христинівський та Катеринопільський.

Протягом листопада-грудня 2008 року всі 8 районів підписали тристоронні угоди про співпрацю з проектом. Умови співпраці були наступні:

Проект	Районні органи влади
Підтримує мобілізацію та самоорганізацію членів цільових груп. Забезпечує методичну та технічну підтримку у розбудові місцевих громад.	Призначає контактну особу для поточної взаємодії в рамках проекту, включаючи впровадження моніторингу.
Надає грантову підтримку проектам громад у рамках спільного фінансування.	Забезпечує створення та функціонування Форуму місцевого розвитку. Забезпечує організаційну, технічну, фінансову та матеріальну підтримку спільних проектів громад.
Надає підтримку у децентралізованому та спільному плануванні (за участю громад), складанні планів розвитку району. Залучає ресурси міжнародної спільноти для реалізації спільних проектів.	Включає плани розвитку громад до планів розвитку району. На завершальній стадії допомагає у передачі завершених об'єктів власникам. Створює дієві механізми управління, експлуатації та обслуговування.

Впродовж грудня 2008 року розпочався процес відбору сільських громад для участі у проекті. Під час проведення районних презентацій проекту сільським, селищним та міським головам, чисельність населення яких не перевищує 10 000 мешканців, було запропоновано надати заявки на участь у проекті.

Загалом до проекту надійшло 117 заявок від сільських рад, з яких обласною комісією у складі представників обласної державної адміністрації, обласної ради, районних органів влади та координаторів проекту було відібрано 40 пілотних громад. Критерії відбору сільських, селищних та міських рад залишилися такими ж, як і критерії відбору районів.

Назва району	Кількість населених пунктів в районі	Кількість наданих заявок	Кількість відібраних громад	Кількість резервних сільрад
Уманський	54	7	5	2
Городищенський	32	12	5	3
Звенигородський	41	16	5	3
Шполянський	38	26	5	3
Чигиринський	37	11	5	3
Канівський	60	10	5	3
Тальнівський	43	17	5	3
Кам'янський	30	18	5	3
разом	-	117	40	23

Дані, наведені у таблиці, демонструють різний рівень активності представників сільських органів влади. Найбільший рівень активності спостерігався у Городищенському (63% від усіх сільських рад району) та Шполянському (72% від усіх сільських рад району) районах. Саме в цих районах сільські голови подали найбільшу кількість заявок для участі у проекті.

Наталя Сабодаш, сільський голова с. В'язівки Городищенського району.

«Після презентації проекту у районі, було багато питань. Багато хто з сільських голів не вірив. Я ж відчувала цікавість та страх одночасно, бо участь у такому проекті для нас була новиною. І все ж я вірила у свою громаду і тому подала заявку. Сьогодні я дуже рада, що нашу сільську громаду відібрали для участі у проекті. Бо цей проект дозволив не тільки залучити додаткові інвестиції у соціальну сферу нашого села, а й змінити відношення людей до участі у позитивних змінах».

Сьогодні можна зробити висновки, що процес відбору громад на Черкащині відбувся якісно. Про це свідчить те, що показник заміни громад дуже низький, він склав 5 %. Тільки 2 громади було замінено. І до складу учасників проекту увійшли громади з резервного списку. Село Валява Городищенського району увійшло в проект замість села Ксаверово, мешканці якого не змогли дійти згоди у створенні організації громади. Село Лебедівка Кам'янського району увійшло в проект замість села Михайлівка. Причиною заміни стало те, що пріоритети розвитку громади не співпадали з пріоритетами проекту.

Після виділення додаткових грантів до проекту з резервного списку увійшли ще 2 громади. Громада села Дарівка Мартинівської сільської ради Канівського району та села Козацьке Звенигородського району. Таким чином 42 громади стали учасниками проекту на Черкащині:

Городищенський район: Вільшанська селищна рада та В'язівська, Ксаверівська, Мліївська, Зеленодобрівська сільські ради. Як резервні обрані Валявська, Петропавлівська, Дирдинська сільські ради.

Уманський район: Гродзівська, Краснопільська, Іванівська, Дубівська сільські ради та Бабанська селищна рада. Як резервні визначені наступні сільські ради: Ладжинська та Собківська.

Канівський район: Келебердянська, Яблунівська, Литвинецька, Бобрицька, Чернишівська сільські ради. Як резервні обрані наступні сільські ради: Мартинівська, Грищинецька, Пекарівська.

Звенигородський район: Боровиковська, Вільховецька, Пединівська, Неморозька, Юрківська, Козацька сільські ради. Як резервні обрані Мизинівська, Чемериська сільські ради.

Тальнівський район: Веселокутська, Білашківська, Гордашівська, Соколівоцька, Майданецька сільські ради. Як резервні обрані наступні сільські ради: Онопріївська, Кобринівська, Заліська.

Кам'янський район: Вербівська, Лузанівська, Косарська, Баландинська, Лебедівська сільські ради. Як резервні обрані наступні сільські ради: Жаботинська, Тимошівська, Ребедайлівська.

У Чигиринському районі: Боровицька, Вершацька, Рацівська, Тиньківська сільські ради та Чигиринська міська рада. Як резервні обрані Іванівська, Красносілська та Матвіївська сільські ради.

Сільські ради Шполянського району: Кримківська, Матусівська, Топильнянська, Лозуватська, Капустинська. Як резервні визначені наступні: Водянська, Нечаєвська та Журавська сільські ради.

Після відбору громад розпочався процес навчання, розвитку та розбудови організацій громади, а пізніше і розробки та реалізації мікро-проектів. Загалом організаціями громади розроблено 54 проекти, які було затверджено комітетом ПРООН з відбору проектів.

Аналіз розроблених мікро-проектів громад:

Загальна кількість	За пріоритетами		
	Енерго-збереження	медицина	Якісна питна вода
54	26	22	6

Загальна вартість	Кошти ПРООН	Кошти місцевих бюджетів	Кошти громад	Кошти бізнесу
7 077357	3 569609	2 768110	553749	185889

Вище зазначені дані доводять, що основні проблеми, які вирішували Черкаські громади стосувалися тільки 3 пріоритетів проекту. Питання доступу дітей до школи на Черкащині успішно вирішувалось за рахунок державної програми «Шкільний автобус». А ось питання екології потребують уваги, оскільки екологічні проблеми менш помітні, ніж проблеми медицини, водопостачання, енергоресурсів. Напевне тому, що в нас ще дуже низький рівень екологічної свідомості, проекти у сфері вирішення екологічних проблем громади зовсім не розробляли. Але ж цілком природно, що громади обирали той пріоритет, що хвилював більшість людей.

Розподіл проектів по районам:

Назва району	К-ть проектів	К-ть громад	За пріоритетами			Обсяги фінансування				
			енерго збереження	Медицина	Якісна питна вода	Загальна вартість	ПРООН	Місцеві бюджети	Кошти громад	Кошти бізнесу
Уманський	6	5	5	0	1	919 570	452376	209140	168092	89962
Городищенський	6	5	4	1	1	754 027	377013	339312	37702	0
Звенигородський	8	6	2	4	2	1074 437	544975	416332	108130	5000
Шполянський	9	5	3	6	0	1 258581	653 259	484752	65570	55 000
Чигиринський	8	5	5	2	1	1 134171	550 645	526818	56708	0
Канівський	6	6	4	2	0	634 086	329304	272525	32257	0
Тальнівський	5	5	2	2	1	659 863	322851	270914	49171	16927
Кам'янський	6	5	1	5	0	642 622	339186	248317	36119	19000
разом	54	42	26	22	6	7 077357	3569609	2768110	553749	185889

Ніна Потьомко, голова громадської організації «Відродження» села Вершаци Чигиринського району.

«Ми довго сперечалися, який пріоритет для нашої громади є найважливішим. Опитували громаду, вивчали її думку. Проблем в селі багато. І медицина, і тепло, і дороги. Вирішили почати з води. Бо без води немає життя. Тому на своїх зборах громада проголосувала за те, щоб розпочати роботи по реконструкції сільського водогону. Але ми не спинилися на цьому. І сьогодні за

підтримки ЄС/ПРООН, місцевої влади та бізнесу ремонтуємо та обладнуємо сільський ФАП. У планах будівництво дитячого майданчику. Разом приймаємо рішення і виконуємо разом...»

Приймаємо рішення разом

Усе починається з діалогу з громадою. Для координаторів обласного підрозділу впровадження проекту перші діалоги стали неабияким випробуванням: громадська пасивність, ураженість сільських громад песимістичними, патерналістськими настроями, недовіра, як результат численних обманів населення, як з боку різних фінансових аферистів, так і з боку влади.

Тому найбільш ефективно розпочався процес мобілізації громади в тих районах, де до проведення діалогів з громадою залучалися не тільки обласні координатори проекту та сільський голова, а й представники районних та обласних органів влади.

І разом нам вдалося зламати стіну недовіри. Протягом трьох місяців в Черкаській області було створено та зареєстровано в органах державної реєстрації відповідно до чинного законодавства України 90% організацій громади. Враховуючи, що кошти на реєстрацію організації громади необхідно було зібрати в самій громаді, (а це від 900 до 2000 гривень), можна зробити висновок, що люди повірили та взялися до роботи.

Майна Кулик, заступник начальника управління зовнішніх зносин та європейської інтеграції Черкаської ОДА, координатор проекту від ОДА.

«Під час тренінгів, які для громад та місцевих органів влади проводили координатори проекту, ретельно вивчалися усі форми об'єднань громадян, які можливо утворити в Україні. Розглядалися переваги та недоліки тієї чи іншої форми у розрізі завдань, які організація має виконувати в громаді, нюанси легалізації та особливості їх фінансової діяльності.

100% зареєстрованих організацій, що є виконавцями Проекту на Черкащині, легалізовані згідно Закону України «Про об'єднання громадян», який є чинним з липня 1992 року. Вони мають код

неприбутковості 0006. Чому саме така форма була обрана? Тому що саме статус громадської організації дозволяє отримувати кошти бюджету, суб'єктів підприємництва, міжнародних донорів та витратити їх на реалізацію суспільно важливих проектів».

Микола Андрійович Сабадаш, голова Шполянської районної ради.

«...один з уроків, який Шполянщина винесла з цього проекту, це те, що для створення повноцінної працюючої організації громади треба прикласти чимало зусиль. І основним є знайти ефективного менеджера, який, користуючись довірою та повагою, зможе об'єднати людей задля досягнення спільної мети. І в тих громадах, де сільські голови вбачали в лідері громадської організації не конкурента собі на майбутніх виборах, а партнера у вирішенні питань рідного села, там і робота рухалась, і люди вірили і працювали продуктивно. Саме такий підхід використовували громади Шполянського району. І як результат 4 з 5 створених сільських громадських організацій розробили та успішно реалізували по 2 проекти за підтримки ЄС/ПРООН».

Проведення діалогів із громадою – це важлива частина технології мобілізації громади. Серед обов'язкових тем для обговорення з громадою та прийняття спільного рішення є наступні:

- Створення організації громади, обрання її керівних органів, визначення принципів роботи.
- Обговорення результатів опитування членів громади щодо плану розвитку громади та прийняття спільного рішення.
- Розгляд та затвердження проекту громади, прийняття рішення про відбір підрядника, оцінка якості виконання проекту.
- Спільна оцінка якості діяльності організації громади та прийняття рішення щодо шляхів її покращення.

Проведення Діалогів допомагає досягти не тільки максимальної прозорості у діяльності організації, а й залучити мешканців до прийняття рішень, що дозволяє розділити відповідальність за їх виконання між усіма членами громади. Для того, щоб Діалоги стали нормою життя громади, необхідно поступово привчати громаду до того, що проведення діалогів має відбуватися не тільки з ініціативи та за участі координаторів проекту, а й самостійно.

Навчаємося разом

Важливою частиною проекту стало спільне навчання. Взагалі-то, діяльність організацій громад, що були створені з ініціативи проекту, можна прирівняти до «випробування новобранця під час справжнього бою». Не мало сенсу надавати усю інформацію одразу, тому ми рухалися поступово. Крок за кроком, надаючи необхідні знання активу громадських організації та представникам органів влади, ми використовували різноманітні форми навчання. Це і тренінги в районних центрах, на які запрошувалися члени правління організації громади, сільські голови, представники районної влади, й індивідуальні консультації з наданням покрокових інструкцій щодо здійснення того чи іншого процесу, наприклад, проведення тендерних процедур чи реєстрація організації громади тощо. Це проведення виїзних семінарів в організаціях громади для її активу та навчальні поїздки в інші регіони.

Кількість проведених семінарів – тренінгів в районах	32
Кількість наданих групових консультацій для активу громад	84
Кількість навчальних візитів до інших регіонів	3
Кількість виїзних тренінгів в громадах	8

Юрій Лисак, заступник голови Чигиринської районної ради.

« Навчальна програма, яку запропонував Проект, допомогла нам не тільки успішно виконувати поставлені перед нами

завдання, а й формувати команду однодумців, яка стала ядром впровадження нових інноваційних підходів у діяльності сільських громад району. Представники сіл, які не стали учасниками проекту, активно вивчали діяльність пілотних громад, використовували їх досвід. Багато хто почав процес реєстрації організацій громади в своїх селах, розробку проектів та пошук донорів для їх підтримки. І громади – учасники проекту радо ділилися своїми знаннями з колегами, які отримали під час участі в навчальній програмі проекту».

Районні ресурсні центри громади як осередок сприяння розвитку сільських територій

Велику роль в успішному впровадженні проекту відігравали районні ресурсні центри громади. На Черкащині вони були створені в усіх 8 районах. Відповідальність за роботу ресурсних центрів у районах взяли на себе як правило районні державні адміністрації, але в Шполянському та Чигиринському районах саме районні ради були найбільш активними у цьому питанні. Функцією ресурсного центру у співпраці з обласним підрозділом впровадження проекту було надання всебічної допомоги пілотним громадам у реалізації їх проектних ініціатив і сприяння розбудові сільських громад. І жителі області гідно впоралися з поставленим завданням. Із 8 створених Центрів у Всеукраїнському конкурсі Районних ресурсних центрів, проведеному Проектом «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» взяли участь 6, і 2 з них - Шполянський та Звенигородський райони - увійшли до складу 25 переможців та отримали грант у розмірі 1 тисячі доларів США на придбання офісної техніки для ресурсного центру.

***Страшна Людмила**, керівник районного ресурсного центру громад, начальник управління економіки Звенигородської районної державної адміністрації.*

«Розвиваючи ініціативу щодо створення та організації роботи районного ресурсного центру громад, я, перш за все, ставила перед собою завдання зробити його діяльність ефективною. Тому почала з розробки Положення про ресурсний

центр та регламенту його роботи. Крім того, ми внесли доповнення до посадової інструкції фахівця, що координує діяльність центру. Всі ці кроки дозволили організувати нашу роботу так, щоб ресурсний центр дійсно став осередком сприяння розвитку місцевих громад та центром залучення додаткових інвестицій для соціально-економічного розвитку сільських територій. В нашому центрі ми маємо базу даних про донорів, що працюють в Україні, методичні рекомендації щодо розробки проектів, інструкції та зразки документів щодо реєстрації організацій громад, зразки статутів тощо. І ми завжди раді підтримати ініціативу громади. Можливо, саме тому в нашому районі пілотними стали не 5, а 6 громад».

***Олена Стрілець**, сільський голова села Неморож
Звенигородського району*

«...районний ресурсний центр громади - це місце, куди ми можемо зателефонувати або завітати в будь-який час і отримати кваліфіковану допомогу з різних питань. Це не тільки консультації з питань підготовки проектів, звітів, проведення тендерів, а ще і технічна підтримка нашої діяльності – друк та сканування документів, можливість скористатися електронною поштою та Інтернетом, фотодокументування діяльності, співпраця зі ЗМІ, сприяння виділенню коштів з районного бюджету та залучення соціально-орієнтованого бізнесу до реалізації проектів в сільських громадах...»

Форуми місцевого розвитку як майданчик для діалогу між усіма секторами суспільства

Районну координаційну раду проекту було запропоновано створити розпорядженням голови райдержадміністрації та назвати її Форум Місцевого Розвитку. Чому так? Тому що ми мали надію, що за час роботи цього органу буде напрацьовано досвід, який дозволить продовжити роботу Форуму й після завершення проекту. Бо саме засідання Форуму є ефективним інструментом спільного планування. Форма роботи, яку використовує Форум, – це публічний діалог між владою та громадою, завдяки якому

місцеві плани, ініційовані людьми, знаходили своє відображення в сільських та районних програмах соціально-економічного розвитку.

Кроки спільного планування

Крок 1	Місцева громада самостійно визначала пріоритетність місцевих проблем шляхом опитування мешканців та публічного обговорення. У результаті громада затвердила власний план розвитку на 3–5 років.
Крок 2	Сесія сільської ради врахувала План розвитку громади та внесла зміни до Програми соціально-економічного розвитку території.
Крок 3	Форум місцевого розвитку рекомендував сесії районної ради врахувати пріоритети розвитку, визначені громадами, та передбачити відповідне фінансування з боку бюджету на реалізацію ініціатив громад.
Крок 4	Районні адміністрації подали пропозиції щодо включення ініціатив громад у Програму соціально-економічного розвитку області та виділення відповідного фінансування для їх реалізації з обласного бюджету.

Безумовно, рівень активності роботи Форумів у різних районах був різним. Треба зазначити, що найбільш активно Форум працював у Звенигородському, Шполянському, Канівському, Уманському районах. Координатори проекту ставили таку мету: поступово перейти до того, щоб засідання Форуму відбувалися в районах не тільки з ініціативи проекту та за присутності координаторів, а й з власної ініціативи учасників Форуму. І цих результатів нам вдалося досягти. Кількість проведених засідань Форуму значно перевищили заплановані показники проекту. А це говорить про те, що ініціатива знайшла своє місце у житті місцевих громад та районних органів влади.

Василь Левченко, голова громадської організації «Джерело» с. Вільховець Звенигородського району.

«... участь у засіданнях Форуму Місцевого Розвитку надавала нам змогу інформувати представників влади про наші плани та сподівання. Обговорювати спільні дії, а саме головне, публічно піднімати проблемні питання та отримувати на них прямі і зрозумілі відповіді...»

Обласна координаційна рада як інструмент регіонального управління за участі громадськості

Незважаючи на те, що проект на Черкащині розпочав свою роботу відносно пізно (у вересні 2008 року), між проектом та обласними органами влади налагодилася плідна співпраця. Обласну координаційну раду було створено без затримок. Очолили її на принципах співголовування голова обласної державної адміністрації та голова обласної ради. До складу ради увійшли працівники ключових обласних управлінь та відомств, голови районних державних адміністрацій та районних рад пілотних районів. За плановими показниками проекту засідання обласної координаційної ради мало відбуватися не менше ніж 1 раз на рік, але за 2 роки реалізації проекту в Черкаській області рада збиралася на свої засідання 7 разів. Це говорить, що формалізм у роботі ради було подолано. Більшість засідань Координаційної ради були розширеними. На засідання запрошували не тільки керівництво районів, а й сільські голови, голови громадських організацій, представники інших районів, які не були учасниками проекту. І це дало свої результати. Саме на засіданнях координаційної ради вдалося змінити думку керівництва області щодо необхідності забезпечити співфінансування проектів громад за рахунок коштів обласного бюджету. Було прийнято рішення про розробку та винесення на розгляд сесії обласної ради цільову програму «Впровадження в області проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток орієнтований на громаду на 2009–2010 роки », яка передбачала фінансування проектів громад у розмірі 10% від 45-відсоткової частки співфінансування, що має забезпечити бюджет. Обсяг коштів, передбачених у програмі на фінансування проектів, склав на 2009 рік – 270 тисяч гривень, на 2010 рік – 300 тисяч гривень. До речі, Черкащина в числі перших трьох областей України прийняла таку програму. Презентації, обговорення, дискусії, обмін досвідом, спільний пошук шляхів вирішення проблем – усе це стало основними завданнями координаційної ради. Особливу увагу

учасники засідань приділяли питанням створення, розвитку та розбудови організацій громади, якості реалізації проектів, забезпеченості фінансуванням проектів з усіх рівнів бюджетів та залучення соціально-орієнтованого бізнесу до фінансування проектних ініціатив в сільських громадах. Результатом кожного засідання було спільне доручення голів облдержадміністрації та облради.

Маїна Кулик, координатор проекту від Черкаської ОДА

«Від засідання до засідання ми спостерігали, як змінюється відношення людей до Проекту. Прийняття обласної цільової програми сприяло виникненню впевненості сільських громад у тому, що влада чує їх і реагує на їх потреби. Представники обласних та районних органів влади усвідомлювали те, що в партнерстві з громадами проблеми вирішуються швидше та ефективніше. І всі ми прийшли до висновку, що разом таки ж дієвіше. Я можу сказати, що ні на одне засідання з таким бажанням до області не збиралися люди, бо якщо раніше мені телефонували з питанням, чи можна не їхати на ту чи іншу нараду, то щодо засідань обласної координаційної ради проекту, ще задовго до офіційного запрошення, яке направлялося в райони, я починала отримувати схвильовані дзвінки, про те, що їй досі не запрошені для участі і чи не забули ми надіслати їм листа. Тому майже кожне засідання координаційної ради з робочої зустрічі перетворювалося в розширене засідання».

Деякі здобутки та виклики

Озираючись назад та узагальнюючи досвід отриманий під час спільної реалізації проекту у Черкаській області, можна зазначити наступне:

– Люди, що стали учасниками реалізації проекту, по-іншому переоцінили власну роль у вирішенні місцевих проблем. Громади зрозуміли, що не пасивне очікування, а тільки власна активна громадська позиція та безпосередня участь кожного приводять до позитивних змін у житті.

– Довіра людей до органів влади районного та обласного рівня зростає. У тісній співпраці було відпрацьовано прості та прозорі механізми взаємодії з урахуванням принципу планування «знизу догори».

– В області офіційно зареєстровано та працює 42 громадські організації, що мають успішний досвід розробки та реалізації проектів, спрямованих на покращення життя сільських громад у співпраці з міжнародними донорами та місцевою владою.

– У сільських громадах-учасниках проекту сформувалася група небайдужих людей, які отримали необхідні знання та навички у використанні технології мобілізації громади.

– Успіх пілотних громад надав поштовх іншим громадам до активних дій з використанням технології проекту.

Однак, будь-яка громада, яка спробує впровадити технологію мобілізації громади у своє життя, має враховувати декілька викликів:

– Представники місцевих органів влади мають чітко усвідомлювати, що стратегічною помилкою є те, що вони замість того, щоб витратити зусилля на розвиток громадської активності мешканців, намагаються підмінити собою актив організації громади. Формальність у створенні та організації діяльності громадської організації ставить крапку на усіх зусиллях змінити ментальність людей. Успіх чекає там, де влада сприятиме розвитку громадських ініціатив та буде зацікавлена в тому, щоб організацію громади очолили активні відповідальні люди, які будуть мати повагу та довіру громади й займатимуть позицію не конкурента, а партнера влади у вирішенні соціально-економічних проблем сільської території.

– Запорукою успіху є прозорість діяльності організації громади. Відсутність інформації та вільного доступу до неї породжує підозри та недовіру людей. Тому організація

громади, яка не приділяє у своїй діяльності достатньо уваги питанням публічної звітності та оцінки своєї діяльності, приречена на поразку.

– Найчастіше у членів організації громади відсутні необхідні знання та досвід. Тому запорукою успіху є постійно організований технічний та методичний супровід організацій громад під час розробки та реалізації проектів. Для виконання цього завдання мають бути створені та активно працювати Районні ресурсні центри громад.

– Неможливо боротися з бідністю без коштів. Тому місцеві органи влади мають приділити особливу увагу не тільки забезпеченню власної частки співфінансування проектів громади у партнерстві з міжнародними донорами, а й розробити та впровадити у власну діяльність успішно відпрацьовані під час реалізації проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» конкурсні механізми співфінансування проектних ініціатив організацій громади.

Фотогляд проекту ЄС/ПРООН “Місцевий розвиток орієнтований на громаду”

Презентація проекту у Шполі.

Засідання обласної комісії з відбору районів

Засідання обласної координаційної ради.

Засідання Форуму місцевого розвитку у Звенигородському районі.

Навчальний семінар у Шполі.

Відкрите засідання ФМР в Шполянському районі.

Учасники навчального візиту до Шполянського району.

Тренінг «Спільне планування» у Городищенському районі.

*Групові консультації для активу громади
с. Соколівочка Тальнівського району.*

В офісі обласного ресурсного центру.

Консультації з питань розбудови громади у Звенигородському районі.

Районний ресурсний центр громади у Звенигородському районі.

Зустріч під час моніторингової місії Європейської Комісії.

*Зустріч міжнародного менеджера проекту
д. Джейсінгха Саха з громадою с. Вершачі Чигиринського району.*

Оцінювання громади в с. Косарі Кам'янського району.

П'яте засідання обласної координаційної ради.

